

24.3.2005

3307/5/04

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

LAUSUNTO TYÖRYHMÄMIETINNÖSTÄ ”HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY OIKEUSHALLINNOSSA”

Oikeusministeriö on viitekohdassa mainitussa kirjeessään pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa työryhmämietinnöstä 2004:11 "Henkilötietojen käsittely oikeushallinnossa".

Lausuntonani esitän kohteliaimmin seuraavan.

1

Lain tarpeellisuus

Pidän ehdotettua lakia henkilötietojen käsittelystä oikeushallinnossa tarpeellisenä. Mietinnöstä ilmenee, että oikeushallinnossa käytössä olevien rekistereiden (tuomiolauselmajärjestelmän rikosasiainrekisterin, Kyöstin, Sakarin, Tuomaksen sekä raportointi- ja tilastointijärjestelmän) säädöspohja on nykyään huolestuttavan puutteellinen henkilötietolain ja perustuslain 10 §:n vaatimusten kannalta. Sanotut rekisterit sisältävät henkilötietolain tarkoittamia arkaluonteisia henkilötietoja, vaikka tietojen käsittelystä ei ole näiltä osin laissa riittävästi säädetty. Laillisuusvalvonnan näkökulmasta voisi kysyä, kuinka oikeusministeriön hallinnonalalla on voinut syntyä tällainen tilanne.

Yhdyn mietinnön s. 8-9 esitettyyn näkemykseen siitä, että tarkempi säätäminen tietojen käsittelystä oikeushallinnon viranomaisissa on perusteltua julkisuusperiaatteen ja yksityisyyden suojan toteuttamisen tehostamiseksi. Sääntely on myös omiaan helpottamaan eri viranomaisten keskinäistä yhteistyötä kunkin virkatehtävien täyttämisessä, ja samalla se nähdäkseni tukee asiakaslähtöistä toimintaa.

2

Talletettavien tietojen henkilöllinen määrittely ehdotetuissa 5–9 §:ssä

Ehdotetuissa 5–9 §:ssä on kussakin lähemmin täsmennetty asiallisesti ja henkilöllisesti niitä tietoja, joita on sallittua tallentaa oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmään eri prosessilajeissa. Mainituissa pykälissä puhutaan asianosaisista ja "kuultavista". Viimeksi mainittu kuultava-termi voi nähdäkseni osoittautua jossain määrin ongelmalliseksi.

Oikeudenkäymiskaari ei itsessään tunne kuultava-käsitettä. Kuultavilla tarkoitettaneen pääsääntöisesti oikeudenkäyntiin nähden sivullisia henkilöitä, joille on lain mukaan varattava tilaisuus tulla kuulluksi (ks. Virolainen, Jyrki: teoksessa Prosessioikeus (2003) s. 91-92 sekä Jokela, Antti: Oikeudenkäynti III

(2004) s. 340-341). Toisaalta rikosprosessin asiayhteydessä kuultavista puhutaan myös oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 18 §:n 3 momentin merkityksessä (ks. Jokela, Antti mts. 192 ja Pölönen, Pasi: Henkilötodistelu rikosprosessissa (2003) s. 295-297). Vakuutus oikeusprosessissa kuultava puolestaan useimmiten samaistetaan vastaajapuolelle (Jokela, Antti mts. 367). Ilmeisesti mietinnössä kuultavalla on tarkoitettu (myös) ylipäätään todistelutarkoituksessa kuultavia henkilöitä.

Kuultava-käsitteen monitahoisuudesta ja osittaisesta epäselvyydestä johtuen mielestäni lainvalmistelussa olisi perusteltua harkita täsmällisemmän henkilöpiirin määrittelyä tältä osin. Mahdollisesti termi "todistelutarkoituksessa kuultava" voisi olla perusteltua lisätä tarkoitettuun henkilöpiiriin.

3

Laillisuusvalvojien tiedonsaantioikeus

Ehdotetun lain 13 §:n 2 momentin mukaan rekisterinpitäjä saa luovuttaa tietoja oikeushallinnon tietojärjestelmästä myös säännöksen 1 momentissa lueteltujen viranomaistahojen ulkopuolisille tahoille, jos oikeushallintoviranomaisen velvollisuudesta luovuttaa laissa tarkoitettuja tietoja on muussa laissa säädetty. Ehdotetun 13 §:n 3 momentin mukaan tarkoitettut tiedot saadaan luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

Perustuslain 111 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerilla ja oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) 6 §:n mukaan oikeusasiamiehellä on oikeus saada tarvitsemansa jäljennökset tai tulosteet viranomaisten sekä muiden valvottavien asiakirjoista ja tiedostoista.

Laillisuusvalvojien tiedonsaantioikeuksia koskevien säännösten valossa tulkitsemin ehdotetun lain 13 §:n 2 ja 3 momenttien sääntelyä siten, että oikeushallintoviranomaisilla olisi "muussa laissa" säädetty velvollisuus luovuttaa tietoja laillisuusvalvojille. Näin laillisuusvalvojilla tulisi olla oikeus saada ehdotetussa laissa tarkoitettuja tietoja myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

4

Lopuksi

Mietinnön lähtökohta ehdotetun uuden lainsäädännön voimaantulosta samanaikaisesti vireillä olevan oikeudenkäynnin julkisuutta koskevan lainsäädäntöhankkeen tuloksena syntyvän lainsäädännön kanssa on sinänsä perusteltu. Toisaalta pidän oikeushallinnon henkilörekistereiden säädöspohjan saattamista lailliseen tilaan niin kiireellisenä, että tämä uudistus ei voi jäädä odottamaan muita uudistuksia, jos ne viivästyvät.